

Приложение 1

Раздел 4:

Анализ на свободната творческа сцена в София за ТАНЦ

Свободната танцова сцена е от най-динамично развиващите се и новаторски полета в изкуствата и културата в Европа през последните десетилетия. В нея се утвърждават нови сценични жанрове като танцов театър, физически театър, съвременен танц и пърформанс и др. Те разширяват границите на сценичните изкуства и водят до появата на нови артистични практики и на хибридни форми, съчетаващи танц, театър, визуални изкуства, цирк, нови медии и др.; привличат нови поколения артисти и нови публики. **В съвременната ситуация, доминирана от дигиталната култура, танцът придобива нарастващо значение като форма на изкуство и културна практика**, която предоставя уникално преживяване, поставяйки в центъра живота тяло и предаването на значения, форми на изразност и комуникация през него.

През последните 15 години независимият съвременен танц става специален обект на внимание от страна на национални, регионални и градски културни политики в цяла Европа. Градове и региони го превръщат дори в своя емблема, като това са Амстердам, Берлин, Брюксел, Виена, Лондон, Монпелие във Франция и др. Германската провинция Нордрейн-Вестфалия дори се брандира като „провинция на танца“ (Tanzland NRW), предлагайки резиденции и привлекателни работни условия за танцови артисти и компании, различни видове продуциращи центрове, образователни програми, платформи и фестивали за съвременен танц. Тези градове и региони привличат танцови професионалисти от цял свят и днес са се превърнали в европейски центрове за експеримент, новаторство и високо качество, отворени за международни публики.

Свободната танцова сцена в тях повишава културния им капитал, допринася за икономическия им растеж и ги позиционира на международната карта като лидери в това изкуство. В съседна Румъния институционалната и структурна подкрепа, която се насочва към съвременния танц, води до основаването на Националния център за танц още през 2004 г., ръководен съвместно със свободната сцена, международна резиденция, две представителни пространства, работещи със свободни артисти, и един от най-интересните фестивали в региона. В резултат **свободната танцова сцена в Букурещ днес е най-международно разпознаваема от Балканите, заема все по-важно място в партньорски мрежи, а нейната експерименталност и ярки творчески позиции предизвикват все по-широк интерес и отзвук.**

В рамките на проекта „Споделена визия“ за първи път се провежда качествено проучване на състоянието и потенциала за развитие на свободната танцова сцена в София и предложение за стратегия с индивидуален подход към танца в рамките на културните политики на града. **Това е възможност за по-доброто позициониране на София в общоевропейските културни и културно-политически процеси и за разпознаване на нейното стратегическо място в тях.**

1. Проучване на свободната танцова сцена в София

1.1. Основни участници в проучването

Проучването и предложението за стратегия за развитие на свободната танцова сцена в София са изготвени от активни участници в нея през последните години. Те познават нейното функциониране в различни аспекти и етапи от формиране на професионалисти, през създаване на артистични продукции и проекти до достигането им до публика и възприемането им. Процесът по изготвяне на документа е ръководен от **д-р Ангелина Георгиева** – преподавател в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, участвала в организирането на Международния фестивал за съвременен танц и пърформанс „Антистатик“ в София, съосновател на Платформа „Нови драматургии“. Във фокус-група „Танц“ взеха участие **Вили Прагер** – танцов артист, съосновател на фондация „Брейн Стор Проджект“, на Международния фестивал за съвременен танц и пърформанс „Антистатик“ в София, на балканската мрежа за съвременен танц „Номадска танцова академия“; **Живко Желязков** – хореограф, артистичен директор на Derida Dance Center, председател на Гилдията за съвременни изпълнителски изкуства към Съюза на артистите в България; **д-р Мирослава Тодорова** – театрален и танцов критик, артистичен директор на ДНК – Пространство за съвременен танц и пърформанс (НДК), както и **Цветелина Йосифова** – културен мениджър и експерт, съосновател и председател на УС на Центъра за култура и дебат „Червената къща“ Андрей Николов“, преподавател по артистични психо-социални практики и психодрама в Нов български университет. В хода на анализа бяха проведени консултации с отделни представители на сцената като Стефания Георгиева (Театър „Атом“, „Криейтив Хъб“ - София), Атанас Маев (арт мениджър, Derida Dance Center) и множество запитвания. Публично обсъждане на предложението за стратегия за развитие на свободната танцова сцена в София се състоя на 28.09. 2016 в Derida Dance Center.

1.2. Свободната танцова сцена в София

С изключение на Националната опера и балет и на Балет „Арабеск“, **в София изкуството на танца и особено съвременният танц се представлява изцяло от свободната творческа сцена.** Тя допринася с развитието на съвременния танц и пърформанс като естетически форми, артистични дисциплини и поле на професионална

и публична ангажираност. Български танцови артисти се представят по цял свят, а свободната танцова сцена е силно международно свързана. **Тя генерира нови процеси в културния и обществен живот на града и допринася за взаимодействието му с глобалния контекст.** В рамките на свободната танцова сцена се появяват **нови организационни модели, които разработват успешни практики в сферата на творческото предприемачество и творческия мениджмънт.**

В институционално, културно-политическо и инфраструктурно отношение танцът в България се намира на „ничия земя“¹ между музиката и театъра², а съвременният танц не се разпознава като самостоятелно направление³. Той обаче има различна (както от класическия и модерния танц, така и от театъра) естетическа логика и производствен процес, изисква отделни компетенции, условия за реализиране и форми на общуване с публиката. Доминиращите представи за танцовото изкуство в локален контекст остават консервативни и се формират основно от класическия балет и фолклора, от масовите медии и шоуиндустрията. Това поставя българската ситуация в сферата на съвременните

---

¹ Изразът е заимстван от дисертационния труд на Ана Васева „Театрални измерения на съвременния танц в България между 1989 и 2010 г.“, Институт за изследване на изкуствата към БАН, 2014.

² В това отношение е показателно какво място се отнежда изобщо на танца в структурата на отговорните за културната политика на страната и на София институции – Министерство на културата и Дирекция „Култура“ на Столична община. В дирекцията „Сценични изкуства и художествено образование“ при Министерството на културата танцът е причислен към направление „Музика и танц“, като има отделно направление „Театър“. В структурата на Дирекция „Култура“ на Столичната община за танц липсва отделен експерт или направление, специализирани за танц, доколкото няма общински институти и структури, посветени на това изкуство. По отношение на финансиращите инструменти Министерството на културата обявява през 2012 и 2013 г. финансиращи сесии, предназначени конкретно за проекти и продукции на независими организации в сферата на танца, като след това отново ги обединява с музика. В променливите направления на СП „Култура“ изкуството на танца попада в „Сценични изкуства“ и в „Музика и танц“. Институционализираните структури за танцово изкуство в София и официалната танцова сцена са въз основа на класическия балет – Национална опера и балет, на танца в мюзикъла и оперетата – Националният музикален театър „С. Македонски“, както и Балет „Арабеск“, който поддържа разнообразен репертоар, обединяващ класически, модерен и съвременен танц. Музикалният театър и Балет „Арабеск“ са обединени в структурата Национален музикален и балетен център, като въпреки напълно различните им профили, използват една и съща сцена. Българската танцова култура е силно доминирана от фолклора, като фолклорният танц като професионална дейност и любителска форма се ползва с голяма популярност и е широко структурно представен. Той не е включен в настоящата стратегия, тъй като следва да се разглежда като нематериално културно наследство. През м. ноември 2015 г. в рамките на Националния дворец на културата се открива единствената в столица сцена с профил „съвременен танц и перформанс“ – ДНК – пространство за съвременен танц и перформанс, което предоставя пространство за работа и изява на свободни танцови артисти и продукции.

³ Под „съвременен танц“ тук ще се има предвид разнообразието от нови форми и жанрове в танца, възникнали предимно след 70-те години на 20. в., като напр. танцов театър, театър на движението, физически театър, съвременни танцови практики, перформанс, импровизационни форми и др.

изкуства в изоставаща позиция спрямо европейския контекст и в неравнопоставена роля в диалога с него.

Това е и едно от предизвикателствата пред настоящото предложение за стратегия за развитие на свободната танцова сцена. **Тя се фокусира върху съвременните форми и методи на работа в танца като професионална форма на изкуство и културна практика.** Под танц като културна практика в рамките на стратегията се имат предвид съвременни танцови форми, които възникват или се практикуват като част от градската култура извън системата на изкуството⁴, но достигат до ниво на професионализирани организационни структури като школи и мрежи. Фокусът в работата със съвременни танцови практики при тях е основно върху социалното взаимодействие, естетическото възпитание и индивидуалния интерес на участниците – предимно любители, като дейността им може да включва и създаването на артистични продукции, фестивали и др.

1.2.1. Контекст на развитие

Независими инициативи в полето на танцовото изкуство се появяват в София още от края на 70-те години на 20 в. Първоначално те са свързани с обединяване на артисти и създаване на танцови формации, които развиват нов вид естетически търсения и методи на работа извън балетните институции. До края на 90-те години те остават единични и краткотрайни опити⁵. Те не постигат структурно стабилизиране и се разпадат, като много от участниците в тях заминават за чужбина.

През май-юни 1996 г. фондация „Гъливер клиринг хауз“ организира в София първата Сателитна среща на Международната мрежа за съвременни изпълнителски изкуства IETM⁶ в страна от Източна Европа. Срещата е под надслов „Да проветрим кулисите“ и събира в София над 250 представители на съвременния театър и танц от традиционно представените в организацията западноевропейски страни, страните от Източна Европа и бившия Съветски съюз. Около половината от участниците са от България и представляват

---

⁴ Например различни форми на уличен танц, танцови форми, част от хип-хоп културата като b-boying и др.

⁵ И Студио „Ек“ (осн. 1979 г.), и „Амарант данс студио“ (осн. 1993 г.) просъществуват до 5 години, но същевременно оформят първите поколения български артисти в съвременния танц. Тук могат да бъдат споменати и отделни спектакли на учебната трупа на Театрален департамент на Нов български университет, които като естетическо намерение и ползвани изразни средства са гранични между театъра и съвременния танц, напр. „Бит“ по Иван Хадийски с реж. Възкресия Вихърва или „Играем отвъд“ на Театър-студио „Студентина“ по текстове от същия автор и на същия режисьор. Както и танцовите представления на Театър-студио „4ХС“, като напр. „Балът“ с хореограф Галина Борисова или „Бекет кой Бекет“ с хореограф Ерол Александър.

⁶ Сателитната среща на IETM в София се случва в партньорство и с подкрепата на Центъра за изкуства „Сорос“ – София, Театрален департамент на Нов български университет и инициативата Gulliver Clearing House на Felix Meritis Foundation в Амстердам.

целия спектър от независими организации, артисти, мениджъри, образователни институции и индивидуални инициативи в областта на съвременния танц и театър тогава. Срещата оставя траен отпечатък в професионалното развитие на участниците и вдъхновява обособяването на свободната сцена в областта на съвременния театър и танц у нас.

Галина Борисова в „Хуанита Хилдегард Бо“, Център за култура и дебат „Червената къща“ 2005 г.

За формиране на свободна танцова сцена в София може да се говори най-вече след 2000 г. и то е свързано с появата на събития, конкурси, продукционни форми и артистични практики в областта на съвременния танц. Те остават институционално неразпознати. През 90-те години и в първото десетилетие след 2000 г. дейностите в свободната танцова сцена се осъществяват с подкрепата предимно на международни фондове, институции и партньори, като тяхното участие продължава да има съществена роля и до днес⁷. Поради липса на специализирани танцови сцени и инфраструктура, те се случват спорадично в театрални зали⁸, както и в несценични пространства (галерии и др.). През юли 2000 г. започва функционирането на Центъра за култура и дебат „Червената

---

⁷ Първоначално това са Центърът за изкуства „Сорос“ – София и Швейцарската фондация за култура „Про Хелвеция“ в периода на тяхното опериране в България, Британският съвет, Френският културен институт, а до днес най-вече Гьоте-институт - България и фондация „Америка за България“.

⁸ През годините това са предимно ТР „Сфумато“, Театър „София“, „Сцена на 4-тия етаж“ на Народния театър, Младежки театър, Театър „Сълза и смях“, сцената на Театър-лаборатория „@лма @лтер“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, зала „Македония“ като сцена на Театър-студио „4xС“.

къща⁹. През октомври 2004 г. Центърът открива реставрираната и реновирана с изцяло привлечени от чуждестранни донори средства сграда на къщата музей на Андрей Николов в София, в която започва да осъществява дейностите си. „Червената къща“ се превръща в основно пространство за регулярно представяне на независими продукции на индивидуални танцови артисти и на нововъзникващи творчески формации.

Първите инициативи, които тласкат свободната танцова сцена към развитие, са насочени към свързване и обмен с международния контекст, придаване на видимост и изграждане на ново поколение танцови артисти. Като основна ориентация на стратегическо партньорство в международен план се очертават страните от балканския регион, Източна и Централна Европа, които споделят сходен стадий на развитие на съвременния танц. През 2001 г. стартира Балканската танцова платформа¹⁰ и тя създава първата възможност за взаимно опознаване на съвременните танцови сцени в региона и тяхното заявяване на глобалната карта. До 2011 г. тя представя десетки български танцови артисти и дава тласък на успешната международна кариера на много от тях. Гьоте-институт - България осъществява цялостна програма за обмен и сътрудничество между български и базирани в Германия танцови артисти и др. Тя оказва силно влияние върху местната среда, води до усвояване и развитие на нови за локалния контекст артистични практики и създава устойчивост за някои от тях.

През 2000-те години независимата танцова сцена добива своето лице, като тогава се утвърждават танцови артисти с натрупана професионална биография и се заявява ново поколение.

Липсата на публична и институционална разпознаваемост и подкрепа, както и непостоянното и ограничено финансиране предопределят дейностите на свободната танцова сцена да се случват инцидентно, да са с кратък живот, достъпни и разпознати като новаторски и значими единствено в тесни професионални среди. Като трайна тенденция се установява танцови артисти да намират възможности за образование и професионална реализация в чужбина. Изтичането на таланти се превръща в постоянна заплаха за танцовата сцена.

В края на 2000-те се появяват ако не устойчиво развиващи се, то съществуващи и до днес инициативи в свободната танцова сцена. Това се дължи на разнообразяването на възможностите за публично финансиране на независимо изкуство както от европейски

---

⁹ Центърът за култура и дебат „Червената къща“ е проект и запазена марка на фондация „Гъливер клиринг хауз“.

¹⁰ Балканската танцова платформа е основана през 2000 г. по инициатива на Десислава Гаврилова (България) и Козмин Манолеску (Румъния) с цел стимулиране на контакта и обмена между съвременни танцови артисти от Балканите и заявяване на съвременния танц от региона на широката международна карта. Първото издание на платформата е през ноември-декември 2001 г. в София като инициатива на Центъра за култура и дебат „Червената къща“.

програми и фондове, така и от местни и национални. Голямо значение за съзряването и формирането на капацитета, на творческия и организационен потенциал на сцената оказват богатият международен опит и свързаност на танцовите професионалисти. **Свободната сцена започва да функционира все повече като самоорганизираща се система, която се стреми да компенсират институционалните дефицити в съвременното танцово изкуство.** Усилията ѝ стават все по-целенасочени в посока изграждането на контекст и среда, които да я поддържат и развиват, да разширяват нейния обхват, значимост, видимост и публики. Възникват инициативи като международните фестивали за съвременен танц и пърформанс „Антистатик“ и Sofia Dance Week¹¹, които развиват контекста на възприемане и представяне на този вид изкуство и неговите публики. То трайно навлиза в афишите и на други форуми в сферата на изкуствата – театрални, визуални, фестивали за градска култура и др. **Със своята интердисциплинарна насоченост свободната танцова сцена привлича професионалисти от различни сфери (вкл. на визуалните и дигитални изкуства, на съвременната музика и пърформанс арта, философи, културни теоретици, театрални практики и др.).** Все по-важна роля играе международното партньорство и включване в мрежи, като все повече представители на свободната танцова сцена са членове на Balkan Express, на балканската мрежа за съвременен танц Номадска танцова академия, на Международната мрежа за съвременни изпълнителски изкуства IETM и на Европейската мрежа за представяне и разпространение на танцови продукции на млади артисти Aegowaves. Правят се платформи, които да стимулират създаването на представления и изявата на млади и утвърдени артисти - от 2009 г. фондация „Етюд“ периодично организира изцяло с частно финансиране танцови концерти, а от 2010 г. новооснованата Гилдия за съвременни изпълнителски изкуства продуцира ежегодно на конкурсен принцип три танцови миниатюри в рамките на платформата „тризависим“.

През 2010 г. се открива Центърът за съвременен танц и обучение Derida Dance Center¹² като частна инициатива. Центърът се развива като най-успешния пример до днес за културно предприемачество в съвременните изпълнителски изкуства. До настоящия момент той единствен в страната разполага и предоставя под формата на резидентска програма оборудвани студиа и работни условия за подготовка на танцови продукции, развива постоянни програми с класове по танц в различни дисциплини за професионалисти и любители, които се превръщат в инкубатор за артисти и публики.

---

¹¹ От 2014 г. Sofia Dance Week се провежда в Пловдив като One Dance Week.

¹² Центърът се открива през 2010 г. във Vassilev Business City, а впоследствие се премества в сграда на бул. „Сливница“.

Активността на сцената през последните шест години води до нарастване на нейната представителност, институционална и публична разпознаваемост. През 2010 г. по инициатива на нейни изявени представители се основава Гилдията за съвременни изпълнителски изкуства към Съюза на артистите в България (САБ), а през 2013 г. се учредява категорията „Съвременен танц и пърформанс“ към Националните награди „Икар“. Доказателство за професионалните резултати на свободната танцова сцена в София е фактът, че номинираните и наградени продукции са изключително на независими артисти. През 2015 г. в рамките на Националния дворец на културата се открива ДНК – Пространство за съвременен танц и пърформанс, което засега е единствената постоянна сцена с този профил и насочена към представяне на независими продукции. С нея за първи път съвременният танц и пърформанс стават част от национална културна институция.

Като съществена характеристика на свободната танцова сцена се установява организационната ѝ и естетическа разнородност - тя се основава на индивидуалната инициатива и творчески идеи, състои се от индивидуални артисти, от неформални колективи, творчески формации и организации (включващи както творци, така и културни мениджъри, критици и др.), които развиват различни начини на работа, естетики и дейности в сферата на съвременни форми в танца. В спектъра на многообразието на свободната танцова сцена попадат и артисти от областта на съвременния цирк.

Снимка: © artnovini.com

Снимка: Емил Георгиев

Пърформанс артистът Иво Димчев на плакат на Международния танцов фестивал „Импулстанц“ във Виена, 2013, и като носител на наградата „Икар“ на САБ 2016 за „Съвременен танц и пърформанс“

Сред изкуствата свободната танцова сцена продължава да бъде най-непредставената сфера в културните политики. **До 2016 г., извън единични опити, не съществува нито един продуциращ център за съвременен танц, нито финансиращи програми отделно за танц, което прави сцената уязвима, неустойчива и застрашена от нарастващ отлив на творчески потенциал поради недобри условия за развитие.** Липсват отделни механизми, които да подсиgurяват цялостния жизнен цикъл в реализацията на професионалисти. Едно от най-слабите звена е привличането и задържането в сцената на млади творци, както и на посредници като творчески мениджъри, специалисти в сферата на връзки с обществеността (ПР-и), критици, педагози и др. **По отношение на свободната танцова сцена в София все още не може да се говори за функциониращ пазар.** Нейните продукции намират трудно своята реализация поради ограничените възможности за представяне и разпространение. Разпространението след премиера се случва единствено въз основа на приход от билети, който покрива едва до 10% от разходите по изиграване на едно представление. В голямата си част те имат кратък сценичен живот. Той се поддържа основно от участия във фестивали и платформи в страната и по света. Съществуващата към момента инфраструктура за независим танц разполага с ограничен капацитет – сцените са камерни и залите са за между 50 и 100 зрители. Това води до създаването и представянето единствено на продукции с малък екип и формат пред малък брой публика. Като допълнително утежняващо обстоятелство са непосилните условия за достъп до големите сцени на общинските и държавни театри в столицата, които изискват наеми на пазарни цени, достигащи до 2000 лв. за 4 часа. **Тези фактори се отразяват негативно върху процеса на производство, върху развитието на видимостта и публиките на съвременната танцова сцена и в крайна сметка ограничават обхвата на резултатите от нея.**

1.2.2. Тенденции през последните 3 години (2014 - 2016)

През последните 3 години дейностите на свободната танцова сцена в София запазват своето многообразие и дори се разширяват. Това е период на активна работа за повишаване на нейната обществена значимост, институционална и публична разпознаваемост, за засилване на връзките ѝ с обществото и с международния контекст, за развитие на професионалния ѝ и организационен капацитет.

Една от основните линии на дейност в този период е застъпничеството за подобряване на ситуацията на свободната творческа сцена и конкретно на независимия съвременен танц и пърформанс в страната и в София¹³. **Застъпническата дейност на**

---

¹³ През 2014 г. в столицата се проведе Пленарната среща на Международната мрежа за съвременни изпълнителски изкуства IETM с основен организатор Асоциацията за свободен театър и с подкрепата на Столичната община. През 2015 г. балканската мрежа за съвременен танц Номадска танцова академия и

сцената довежда до нейното по-голямо обединяване и до подобряване на диалога с институциите. В резултат на това свободната танцова сцена участва в разработването на практики на засилено гражданско участие във формулирането на културни политики съвместно със Столична община. Нейни представители са част от стартирали два стратегически проекта към Общината за разработване на модели за управление на центрове за независими изкуства – „Топлоцентрала“ и ОКИ „Средец“.

Снимка: Стефан Джамбазов

Снимка: Боряна Пандова

Откриване на Международна застъпническа среща „Адвокати на танца“, София 2015

По инициатива на танцови артисти се основават **нови места с интердисциплинарна насоченост, разработващи алтернативни структури и организационни модели**¹⁴. ДНК - Пространство за съвременен танц и пърформанс се заявява като мултижанрова платформа за съвременни изкуства, като дава възможност за обединяване на фрагментираните публики и тяхното развитие. **Появата на нови пространства води до нарастване броя на събитията в свободната танцова сцена, повишаване броя на участниците и на достъпа на публиките до тях.** Само в рамките на първия сезон на ДНК ноември 2015/юни 2016 са представени 40 нейни събития и 14 български танцови продукции.

През последните 3 години нараства международната дейност на свободната танцова сцена в София, като във всяка от тях се реализират между 2 и 3 партньорски проекта с европейско съфинансиране и поне една международна копродукция. Освен в

нейните български партньори организират първата Международна застъпническа среща за съвременен танц „Адвокати на танца“ под патронажа на кмета на София г-жа Йорданка Фандъкова.

¹⁴ „МОЗЕЙ“ – изцяло частната инициатива на световноизвестния пърформанс артист Иво Димчев просъществува в периода 2014-2015 г. и веднага създава около себе си разнородна общност от последователи и нови публики, което доказва тяхната нужда от пространства за представяне на алтернативни форми на изкуство. Краткият живот на пространството служи и като пример за невъзможността на такъв вид инициативи да съществуват на самоиздръжка. През 2015 г. се открива „Къща“ – Криейтив Хъб“ от артисти от сферата на танца, градското изкуство, фотография и музика, която се стреми да се развие като интердисциплинарна творческа лаборатория.

София, международните копродукции се представят и на сцените на организациите партньори, както и на фестивали из цяла Европа. Това показва, че свободната танцова сцена, от една страна, адресира местните публики, като от друга, **почти на 100% допринася за международното измерение и свързаност на столичния културен живот в тази сфера.** Тя **популяризира и придава видимост на локалната сцена на европейската карта.** В рамките на резидентската програма на Derida Dance Center в периода 2014–2016 са осъществени общо 34 творчески престоя на артистични екипи, по равен брой български и международни, което показва нарастване спрямо предходните години. Като независими проекти се появяват и нови международни платформи за представяне на съвременен танц.

Като нова линия на дейност в сцената се оформя културното образование¹⁵, което прилага съвременни начини на работа с танца с деца и младежи, както и с групи в риск. Те допринасят за развитие на публиките, но и за насърчаване на социалното приобщаване, здравословния начин на живот, индивидуалното и общностно развитие¹⁶. **Танцът става все по-популярна част от градския живот и предпочитан начин за поддържане на физическата активност.** Нараства мрежата от танцови школи. Част от тях развиват все по-професионална дейност в сферата на уличния танц и хип-хоп културата в пресечна точка със съвременния танц. Те се превръщат в обединяваща среда, интегрираща към съвременната градска култура младежки общности, развиват танцовите публики и привличат бъдещи танцови артисти.

Нарастват дейностите на сцената, насочени към развитие на публиките на съвременния танц и пърформанс, като в регулярна практика се превръщат разговорите със зрители, както и интерактивните формати за тяхното въвличане.

Дейностите и събитията на свободната танцова сцена започват да се отразяват по-регулярно в специализираните, предимно онлайн медии и да получават висока оценка от страна на професионалната критика.

Основен източник на публична подкрепа на свободната танцова сцена е проектното финансиране по програми на Министерството на културата и Национален фонд „Култура“ на национално ниво, и на Столична програма „Култура“ (СП „Култура“) и

---

¹⁵ Вж. Речник на термините.

¹⁶ Фондация „Арт Офис“ провежда поредица от обучения по съвременен танц за деца. Като устойчив проект се утвърждава инициативата на Танцова компания „Илиев“ с подкрепата на Фондация „Америка за България“ „Танцуващи хлапета“, която предоставя възможност на деца, в това число от периферните райони, от различни етнически групи и групи в риск да развиват своята креативност и социални умения чрез изкуството на танца. В посока на работа със съвременния танц и различни младежки социални групи, в това число и хора в неравностойно положение и със специфични потребности е мащабният международен проект на „Фабрика за идеи“ „Танцувай с мен“.

Културния календар на Столична община. В тях **изкуството на танца липсва като отделно направление и подкрепата на свободната танцова сцена е в пъти по-малко от тази за театър или музика**. Това е в пряка зависимост от активността ѝ, която поради липсата на добри условия за развитие се задържа количествено на по-ниски нива в сравнение с театъра например.

Наблюдава се **сравнително нарастване на ресурсите, които се насочват към свободната танцова сцена в София, но и намаляване на субсидиите за отделните проекти**. През 2014 г. към СП „Култура“ са кандидатствали общо 17 независими проекта, свързани с танц, като едва 3 са подкрепени с общата сума от 35 115 лв. През 2016 г. подкрепените проекти от СП „Култура“ в сферата на съвременния танц и пърформанс са 8 с общата сума от 68 540 лв. Средната субсидия за продукция от страна на СП „Култура“ и на Министерството на културата е 5 - 8000 лв., което е под 30% от средния бюджет на камерно танцово представление.¹⁷ Към Културния календар подкрепата за международни фестивали от общо 8000 лв. през 2014 г., насочени към 2 танцови форума, нараства на 11 000 лв. единствено за Международния фестивал за съвременен танц и пърформанс „Антистатик“. Въпреки относителното повишаване на сумата, това представлява едва 28% от неговия бюджет. Независимите танцовите проекти са сред водещите по брой в направление „Копродукции и международни партньорства“ на СП „Култура“.

Хроничното недофинансиране на проекти на свободната танцова сцена остава траен и ограничаващ развитието ѝ проблем. Най-ощетена в това отношение е рекламно-информационната и най-вече артистично-продукционната ѝ дейност, която няма възможност за набиране на средства от странични източници. Отпусканите занижени субсидии, както и самото структуриране на финансирането по програми на Столична община (т.е. какви типове разходи се приемат за легитимни и в какъв размер) влияе пряко върху типа продукция и нейното качество. Сега действащите механизми предпоставят, че артистите трябва сами да организират продукцията си, тъй като в икономииите на проектните бюджети т.нар. административни разходи се съкращават. Това възпрепятства привличането на подготвени творчески мениджъри в управлението на проектите. Твърде занижените субсидии предопределят и да се създават предимно камерни продукции, най-често солови или дуети, което влияе негативно на възможността за изява на повече професионалисти в танцовата сцена, както и на нейното разнообразие. В политиките за подкрепа на свободната танцова сцена на Столична община се откроява тенденцията да

---

¹⁷ В това отношение въведеното за 2017 г. в СП „Култура“ правило да не се финансират проекти, за които Комисията за оценка е предложила намаление на бюджета с 40 или повече процента, е в правилна посока, но то следва да бъде обвързано и с повишаване на общия бюджет на направленията в програмата, който засега се запазва на същите нива.

се субсидират предимно стратегически проекти и в по-малка степен продукции. Те са основен обект на финансиране от Министерството на културата. Това **ограничава възможностите за професионална реализация и изява на участниците в сцената и развитие на нейните публики. През последните 3 години са осъществени едва между 5 и 7 артистични продукции на сезон.**

През последните 3 години публичната подкрепа за свободната танцова сцена се насочва към 10–12 активни организации и творчески формации с биография. Това означава, че се **открояват определен брой организации и колективи, които осъществяват регулярна дейност и се превръщат в доказал се и разпознаваем фактор в сцената.** Важно е да се отбележи, че в основата им седят поколения артисти и културни мениджъри, които навлизат в сцената през 90-те години и в периода 2000–2010 г. **Тревожен е фактът, че трудно може да се говори за категорично заявяване на нова вълна танцови професионалисти, формации или организации, което означава, че професионално обучените изпълнители, хореографи и мениджъри не намират реализация в областта, което в средносрочен план застрашава сцената от свиване.**

1.2.3. Потенциал за развитие и проблеми на свободната танцова сцена в София

В София има най-голяма концентрация на творци, формални и неформални колективи и независими организации, както и на продукции, събития и инициативи в сферата на съвременния танц¹⁸. **Налице са реални предпоставки градът да се развие и утвърди като национален и регионален център за съвременен танц като новаторско изкуство с широка международна разпознаваемост.** С тази перспектива настоящата част на анализа ще се спре на основните силни страни и проблеми на ситуацията на свободната танцова сцена в София в категориите Талант, Технология и Споделяне.

ТАЛАНТ

София е център за формиране и работа на професионалисти в свободната танцова сцена. В нея се намират водещи учебни заведения с преподаване на форми на съвременен танц - Националното училище за танцово изкуство, Нов български университет и НАТФИЗ „Кр. Сарафов“. Всяка година средно около 30 млади танцови изпълнители завършват образованието си в тях. Поне 50% от активните към момента участници в сцената са и с международно образование – както от участие в единични курсове и обучителни уъркшопи, така и в цялостни бакалавърски или магъстирски програми. През последните 3 години между 7 и 12 човека завършват обучителната програма само на „Дерида Порт Денс“ на „Дерида Данс Център“, като близо половината

---

¹⁸ Официална актуална статистика за брой реализирани продукции и събития в свободната танцова сцена липсва, но общ поглед на публично подкрепените танцови проекти в трите най-големи града на България – София, Пловдив и Варна - довежда до този извод.

от тях навлизат и в професионалната сцена. Танцовата сцена привлича хора и от редица други професии за преките цели на своето производство и функциониране в културната среда – сценографи, костюмографи, драматурзи, композитори, осветители, техници, представители на различни изкуства и области – музика, визуални и дигитални изкуства, културни теоретици, критици, творчески мениджъри, ПР-и, дизайнери и др., които също работят в нея на свободна практика. Това посочва нарастващото внимание, което трябва да се отделя на ролята на свободната творческа сцена по отношение на трудовия пазар, на образователните, социалните и икономическите политики.

Танцов клас в Derida Dance Center

Свободната танцова сцена се превръща във все по-предпочитано поле за кариерно развитие както поради липсата на възможности за реализация в бюджетните институции¹⁹, но и най-вече поради потенциала за по-широк спектър за професионално израстване и изява на таланти, като индивидуалната инициатива и авторството имат водеща роля. Доказателство за творческия ресурс и качеството на софийската свободна танцова сцена е, че столични независими артисти и организации участват в основните танцови и театрални фестивали в цялата страна и получават признание в международен контекст. Друго доказателство е и нарастването на броя публика, интересуваща се от съвременни танцови форми.

София има водещо място в страната и по брой инициативи за неформално образование в сферата на съвременния танц с български и международни ментори и участници. Те се превръщат в основен инструмент 1. за обмен и усвояване на актуални идеи и практики в съвременния танц и пърформанс, 2. основно средство за поддържане

---

¹⁹ Единствени възможности за реализация в бюджетни институции са трупата на Балет „Арабеск“ и отчасти Музикалният театър „Стефан Македонски“.

на форма на творци и развитие на капацитета на специалисти в сектора, 3. и допринасят за интернационализиране на местната сцена.

София има потенциал да се превърне в притегателно място за формално и неформално образование в сферата на съвременния танц в балканския регион.

Предпоставките за това са няколко:

- Надграждащото професионално обучение и непрекъснатият обмен на артистични практики, теоретични изследвания и поддържането на физическа форма е основна потребност на сцените на съвременния танц в региона, които споделят сходни проблеми.
- Столичните организации са добре международно свързани, имат изградени трайни партньорства и натрупан опит в тази сфера.
- Имайки за основен инструмент на своето изкуство собственото тяло, танцовите професионалисти лесно преодоляват езикови и културни бариери.
- Разстоянията в региона са кратки и София продължава да предлага по-достъпни финансови условия за пребиваване.

В София се намира и единствената засега в страната резиденция за съвременни танцови артисти, която предоставя условия за творчески процес и се превръща във важно средство за творчески обмен.

Проблеми

Образователните специалности, профилирани към съвременни форми в танца, са в някакъв смисъл все още хаотично изградени, не отговарят на международните процеси и са насочени предимно към създаване на изпълнители, но не и на хореографи и комплексно развити танцови артисти-автори, теоретици и мениджъри. Свободната танцова сцена е трудно поле за професионална кариера поради различните продукционни условия и методи на работа, изискващи творческа и организационна самостоятелност. Този аспект е свързан със знания и умения, върху чието формиране не се набляга достатъчно. Липсва **взаимодействие между образователните институции и свободната сцена**. Младите творци в сцената се оказват неподготвени да изпълняват процедури по кандидатстване за финансиране и набиране на средства за свои проекти. Липсата на достатъчно условия за експериментален творчески процес – материална база, менторски програми и репетиционно време, възпрепятства качествено индивидуално артистично формиране. Липсва **стимулираща среда за навлизане в сцената и за професионално израстване на млади танцови и пърформанс артисти**.

Съществуващите **финансиращи програми не са съобразени с различните потребностите в отделните етапи на жизнения и житейски цикъл на танцови**

професионалисти (прохождащ – в среден етап на кариерно развитие – утвърден), което ограничава възможностите за последователна професионална кариера. Това заплашва сцената от биологично „застаряване“ и траен отлив на таланти.

Липсата на разнообразна и достъпна работна инфраструктура за танц (пригодени за съвременния танц студия и пространства) и ограниченото финансиране на независими проекти води до недостиг на **надграждащо професионално образование**, съизмеримо с актуалните тенденции по света. Има силна нужда от възможности за реализация на образователни инициативи, които обогатяват професионалното поле и повишават капацитета на представители на различните сфери на специализация в него.

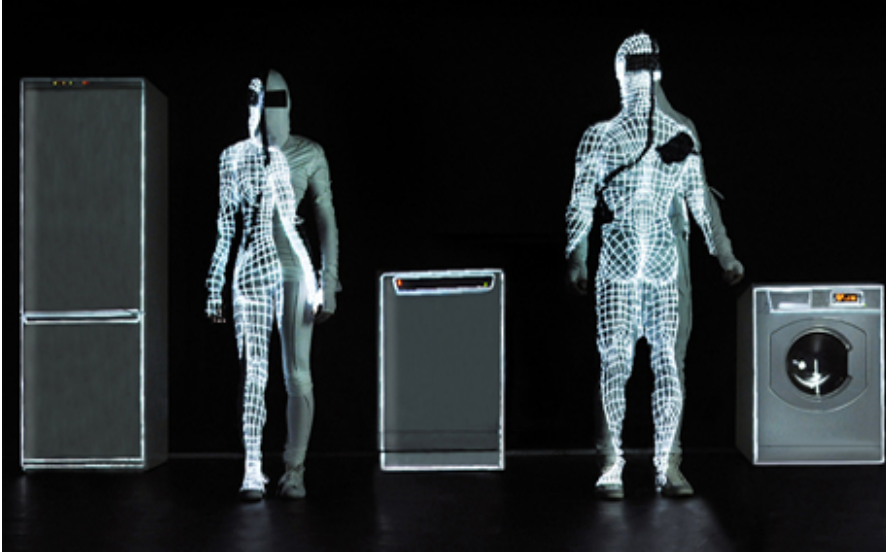
Липсата на развита творческа екосистема води до лоши **условия за професионално формиране и реализиране на специалисти посредници** като творчески мениджъри, специалисти, специалисти в сферата на развитие на аудитории, критици, теоретици и педагози.

Свободната танцова сцена е източник на **социална несигурност** поради ниските и нередовни доходи и трайно неуреденото социално, здравно и пенсионно осигуряване на свободния артист, ниското обществено признание на труда в тази сфера.

ТЕХНОЛОГИЯ

Свободната танцова сцена е особено изобретателна и иновативна по отношение на технологията на творческия процес. В организационно отношение тя проявява лична ангажираност, частна инициатива и висока степен на предприемчивост. **В резултат все по-засилено става присъствието на организации с разнородна целогодишна и международна дейност и с висока професионална квалифицираност, развиват се успешни предприемачески модели.** В нея вече има инициативи за изграждане на творчески мениджъри и продуциращи организации. Те имат потенциала да създадат основа за функционираща творческа екосистема и за **развиването в нея на организации от типа на танцовите бюра.** В Германия и Великобритания танцовите бюра или агенции са гръбнакът на техните съвременни танцови сцени и се налагат като добра практика и успешен модел. Те представляват независими продуцентски организации, които извършват професионални консултации и подпомагат продуциращата дейност, администрирането и управлението на проекти на артисти в различни етапи на тяхното кариерно развитие, подпомагат разпространението на продукции и на информация, достигането до нови публики и тяхното развитие, изграждане на формални и неформални мрежи. **В местен контекст стимулирането на сформиранието на подобен тип мениджърски организации би подпомогнало особено процеса на навлизане на дебютанти в сцената и би довело до повишаване на нейния организационен капацитет.**

„2Replicate“, хореография и изпълнение: Виолета Витанова и Станислав Генадиев, премиера: 2012 г., Сцена на 4-тия етаж, Народен театър „Иван Вазов“. Снимка: Марица Колчева;

Свободната танцова сцена в София има потенциал да се превърне в притегателно място за работен процес и представяне на артисти от балканския регион и от международната сцена. В този смисъл **стимулирането на мениджмънта на вече съществуващи пространства, които да дават качествен и пълноценен достъп на екипи от сферата на съвременния танц** като напр. „Червената къща“, ДНК и „Дерида Данс Център“, както и разработването на намиращите се в проект Център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“ и Център за изпълнителски изкуства ОКИ „Средец“, а също и осигуряването на достъп до пространства в различните общински културни институти и места, ще доведе до подобряване условията за работен процес, подходящи за танц, и развитието на творческата инфраструктура.

Съвременният танц и процесите в него, протичащи в свободната танцова сцена, вече влизат в обсега на академични изследвания и специализираните медии. **Развиването на нейния архив и дискурсът за нея води до изграждане на базисни компетенции за тяхното оценяване, за разбирането на значението им в съвременната културна история и тяхното познаване.**

Проблеми

На този етап **достъпът до пространства за творческа и административна работа (подходящи за танц пространства и студиа, сцени, резиденции, офиси)** е ограничен. Липсата на **структури, които да отговарят комплексно на потребностите за творчески процес и представяне на продукции**, създава трайно статукво на фрагментирана сцена, което се отразява негативно върху нейната видимост; както и на хаотичен производствен процес в кратки срокове, което се отразява негативно върху неговото качество.

Осъществяването на публичното финансиране на независимия сектор единствено под формата на субсидии за единични проекти в рамките на няколко седмици, месеца или една година, както и липсата на синхрон и взаимно допълване между различните субсидиращите програми на местно и национално ниво, възпрепятства **организационното развитие, дългосрочното планиране и последователно надграждане на дейностите на организации, както и задържането и развитието на професионални екипи. То прави и невъзможно развитието на съществуващите пространства в продуциращи центрове с условия за създаване на нови продукции, партньорства и различни по вид проекти.**

До настоящия момент набирането на средства, изготвянето на проектни предложения, организирането на цялостния репетиционен процес, разпространение, а често и реклама остават отговорност основно на артистите и на малките екипи на организациите. Това отнема от творческата енергия и се отразява неблагоприятно на крайния резултат, на адекватната публичност и на неговата устойчивост. **Разгръщането на капацитета на сцената е възпрепятствано от лошите условия за продуциращи организации и подготвени кадри в сферата на мениджмънта, ПР и маркетинга.**

Липсват финансиращи механизми, които да подкрепят разпространението и достъпа на публики до успешни премиерни или признати и утвърдени представления. Това води до кратък сценичен живот на продукциите, до слаба публичност и разгласа, ограничени аудитории и невъзможност за развиване на пазар на свободни продукции.

СПОДЕЛЯНЕ

Свободната танцова сцена в София има потенциал да се развие и утвърди като притегателно място в балканския регион със значими международни фестивали и събития и стратегически партньор за регионално и европейско сътрудничество. В столицата се провежда утвърден международен фестивал за съвременен танц и перформанс, както и различни платформи за представяне на съвременни танцови продукции. Свободната танцова сцена е активна в участието на международни партньорства и мрежи. Поради спецификата на танцовото изкуство да не разчита само на вербалния език, в нея има голям потенциал за осъществяване на копродукции.

В София са концентрирани голям брой разнородни **танцови общности, танцови студиа и школи**, които работят с различни съвременни форми и уличен танц. Те развиват съвременната танцова култура в града, като са и ресурс за нови идеи и тенденции в професионалния сценичен танц.

Танцът има голям потенциал за работа с детски и младежки, както и с уязвими групи за тяхното по-успешно социално приобщаване и участие в съвременната култура и

изкуство както на любителско, така и на професионално ниво. Неслучайно това е силно застъпена линия в политиките и подкрепата на танца в Европа и извън нея със силни примери за успешни инициативи. **Сферата на естетическото и културното образование, развивана от свободната танцова сцена, има потенциала да бъде пресечна точка между културни, образователни и социални политики, политики за физическо възпитание и превенция, както и със сферата на социалното предприемачество.**

Разговор на зрители с хореографа Мария Кефирова (България/ Канада), ДНК-Пространство за съвременен танц и пърформанс, 2016 г. Снимка: Орлин Горанов

Свободната танцова сцена има потенциал да внедрява иновации в творческата сцена посредством взаимодействие не само с другите видове изкуства, но и с нови технологии, наука, архитектура и др.

Проблеми

Липсата на достатъчно сцени, подходящи за съвременен танц, ограничава достъпа на публиките до това изкуство. Затруднен е достъпът до **необходимия ресурс за съфинансиране и допълващо финансиране при осъществяване на международни копродукции и проекти за сътрудничество, партньорство и обмен.** Значението на **широката мрежа от танцови школи за свободната сцена не разгръща в пълнота своя потенциал,** поради липсата на активен контакт, обмен на информация и сътрудничества между тях и професионалната сцена. Липсват **достъпни и популярни информационни платформи,** насочени към общата аудитория, които да популяризират дейностите на свободната танцова сцена. Липсва **устойчива медийна среда за компетентна и достъпна оперативна критика на съвременните изкуства, в това число и съвременния танц,** която да допринесе за формиране на вкус, критерии, рефлексия, въвеждане на терминология и създаване на контекст за възприемане и оценяване на процеси и тенденции. Липсват механизми за стимулиране на изследванията и архивирането на дейностите на

свободната танцова сцена. **Слабо развити са междусекторното сътрудничество за целите на естетическото и културно образование** (атрактивни модели на танцова педагогика в училища, работа с различни социални групи) поради липсата на добре подготвени педагози и утвърдени механизми, **както и интердисциплинарните сътрудничества** (танц и наука, танц и нови технологии и др.)

Физическа замявка на публиката с артиста Фернандо Белфиоре (Бразилия/ Холандия) на Антистатик 2016. Снимка: Стефан Зефиров

2. ВИЗИЯ

2.1. Дефиниция на свободната танцова сцена и обхват

В хода на анализ на ситуацията и потенциала на свободната танцова сцена фокус-групата достигна до следната дефиниция, която да залегне в основите на Стратегията за нейното развитие.

Свободната танцова сцена в София включва дейността на организации, на формални и неформални колективи, както и на свободно практикуващи артисти, мениджъри, изследователи и критици, които работят професионално в сферата на съвременни форми и подходи в танца като изкуство и културна практика. Те се основават на изразния и концептуален потенциал на тялото и движението в контекста на съвременността. Определящи за дейностите ѝ са изследователският творчески процес, както и взаимодействието между различни изкуства, между практика и теория, между изкуство, наука, нови технологии и обществено-политическа среда.

Дейностите на свободната танцова сцена включват създаването на артистични продукции, фестивали и форуми, организирането на обучителни програми и тренинги,

осъществяването на изследователска дейност, публикуването на критика, документиране и архивиране както и форми на застъпническа дейност, на участие в международни мрежи и партньорства, културно образование и др. Свободната танцова сцена дава тласък в развитието на изпълнителските изкуства, за интернационализирането на творческата сцена и осъществяване на междусекторни сътрудничества. Тя допринася за активното гражданско участие в съвременните културни и социални процеси.

2.2. Краткосрочна визия (до 2019 г.)

София разпознава своята стратегическа позиция на център за развитие на съвременния танц в страната и в балканския регион. Танцът получава статут на самостоятелна форма на изкуство в градските културни политики, а **съвременният танц става видим и засилва своите позиции в културния живот на града чрез подкрепата за свободната танцова сцена.** Това води до нейното укрепване и създава предпоставки за устойчиво развитие.

Създава се подкрепяща среда за **навлизане на младо поколение танцови артисти и професионалисти** в сцената. В София стартира поне 1 ежегодна неформална обучителна програма, която привлича творци и специалисти от региона и Европа.

Започнал е процес на изграждане на функционираща творческа екосистема на свободната танцова сцена. Утвърдени творчески формации, организации и пространства развиват своя капацитет и дейност с финансиращи програми за осъществяване на дългосрочни проекти. В София стартира **поне 1 организация по модела на танцовите бюра.** В партньорство със Столична община се **развива и инфраструктурата за съвременен танц.** Откриват се два продуциращи центъра за съвременни изкуства, в които свободната танцова сцена има свое представителство, като те се управляват в партньорство с неправителствения творчески сектор. Те предоставят едни от най-добрите в балканския регион условия за подготвяне, създаване и представяне на продукция, творчески и изследователски резиденции в контекст на национален и международен обмен. Съществуващите пространства укрепват и дават качествен и пълноценен достъп за работа и изява на творчески екипи. Професионалната среда се подобрява, броят и качеството на продукциите се повишават, развиват се видимостта на свободната танцова сцена и нейните публики. **Сцената се разраства и отливът на таланти и безработицата в сферата на танца намалява. Повече творчески формации и организации навлизат в мрежата на международни копродукции, сътрудничество и обмен** благодарение на фонд за допълващо финансиране на международни и европейски проекти. **Танцовата и творческата сцена на града активно се промотира и популяризира, тя се приобщава към международната сцена и развива обмена на капацитет и ресурси с нея.**

Повишава се публичността на свободната танцова сцена. Стартира поне 1 постоянна информационна онлайн платформа, която предоставя актуална информация и отзиви за свободната танцова сцена в София и за събитията по света, както и поне 1 постоянно действаща онлайн платформа за професионална критика и изграждане на аудио-визуален архив.

Свободната танцова сцена развива танца като социално включваща форма на изкуство и културна практика. Все повече младежи и социални групи, които традиционно не са представени и не участват в културния процес, са привлечени от танца. Културното образование със средствата на танца допринася за възпитаването на толерантност и укрепването на уязвими общности.

2.3. Дългосрочна визия (до 2023 г.)

В седемгодишна перспектива **свободната танцова сцена утвърждава своето стабилно място и роля за многообразието, новаторството и престижа на културния живот на София като съвременен творчески град.** Културните политики на града в свободната танцова сцена дават пример за реформа на културните политики и на Министерството на културата. Подобряват се условията за меценатство и сцената става привлекателна и за въвличането на бизнес спонсори. **Това води до разнообразяване и нарастване на източниците за нейното финансиране.**

Подобряването на професионалната среда и условията за работа позволява последователно кариерно развитие в сцената. Възникват разнородни творчески формации, състоящи се от малки и променливи колективи, средномасщабни артистични формации и постоянно действащи независими танцови компании. **В София функционира стабилна творческа екосистема на свободната танцова сцена** в диалог и сътрудничество с останалите изкуства. Танцовите бюра са разпознати като успешен модел, допринасят за укрепване на сцената и до 2023 г. техният брой се удвоява. Успешно утвърдилите се 2 продуциращи центъра за съвременни изкуства, както и съществуващи други пространства и резиденции са довели до разрастване на сцената, до развитие на нейния творчески капацитет и превръщането ѝ в интегрална част от съвременната идентичност на града. Свободната танцова сцена е развила свои публики, тяхната потребност от този вид изкуство и разбирането им за него. София става притегателно място за международни продуценти, танцови артисти и професионалисти. **Тя се утвърждава като център за стратегическо развитие на съвременния танц в балканския регион с общоевропейско значение и равностойно участва в международния пазар на изкуствата.** В партньорство със Столична община и с Министерството на културата **стартира процес за създаване на Център за съвременен танц.** Той допринася за консолидиране на сцената и е припознат

като инкубатор за таланти и новаторство в съвременния танц, бъдещ ресурсен център и разпознаваем партньор в международни мрежи за танцови центрове и институции.

Свободната танцова сцена развива културния капитал на града с високо качество на своята дейност и допринася за общественото развитие с разнообразни форми на културно образование, междусекторно и интердисциплинирано сътрудничество.

3. Цели на Стратегията за развитие на свободната танцова сцена

- 3.1. Утвърждаване на сферата на съвременния танц като приоритетна в подкрепата на свободната танцова сцена и повишаване на интереса на аудиториите към съвременните изкуства.
- 3.2. Създаване на стабилна среда за професионално и кариерно развитие в свободната танцова сцена и нейното трайно позициониране на културната карта на София, Балканите и Европа.
- 3.3. Развитие на публичността и контекста на възприемане на постиженията на свободната танцова сцена, на тяхното осмисляне и популяризиране в местен и международен контекст.
- 3.4. Развитие на съвременната танцова култура и на нейния принос за укрепване на различни общности в града, социално приобщаване, културна интеграция и развитие на публики чрез любителски и образователни инициативи.
- 3.5. Създаване на трайни практики на партньорство с местната власт и гражданско участие във формирането и реализирането на градски културни политики в сферата на свободната творческа сцена и развитие на приноса на свободната танцова сцена за подобряване качеството на живот в града и общественото развитие.

4. Приоритети при изпълнение на целите

1. Развитие на видимостта на свободната танцова сцена и разпознаване на нейното място и значение за културния живот на града и неговата съвременна идентичност.
2. Подобряване на професионалната среда и създаване на условия за разрастване и пълноценно разгръщане на творческия потенциал на свободната танцова сцена.
3. Подобряване условията за международно сътрудничество и обмен на свободната танцова сцена.

4. Стимулиране приноса на свободната танцова сцена за подобряване качеството на живот в града чрез културно и естетическо образование и разпознаване на сцената като поле за генериране на знание и създаване на иновации в науката, технологиите и изкуствата.
  5. Стимулиране участието и приноса на свободната танцова сцена във форми на съвместно управление на общински културни институти и центрове за изкуства и във формулирането и осъществяването на градски културни политики.
5. **Предложения за мерки и дейности в изпълнение на целите на Стратегията за развитие на свободната танцова сцена**

5.1. Усъвършенстване на инструментите за подкрепа и целево финансиране

А) Въвеждане на направление „Съвременен танц“ във финансиращите инструменти на Столична община, постъпателно увеличение на бюджета за свободната танцова сцена, отпускан на конкурсен принцип в рамките на годината.

Б) Увеличение на бюджета за свободната танцова сцена в рамките на Културния календар.

В) Разнообразяване и оптимизиране на финансиращите инструменти.

Структуриране на финансиращите инструменти спрямо жизнения цикъл на професионално развитие и на създаване на произведения.

а) Реструктуриране на СП „Култура“

1. Обособяване на отделно направление „Съвременен танц“ и постъпателно увеличение на бюджета за свободната танцова сцена.
2. Отделяне на финансирането за създаването на нови произведения от мултижанрови проекти, форуми, фестивали, платформи, междусекторни и интердисциплинарни проекти.

б) Въвеждане на програми за проекти за период от една година, насочени към:

- **производство и създаване на нови продукции;**

- **подкрепа на дебюти:** финансиране на артистични продукции с олекотена процедура за кандидатстване (възможност за кандидатстване и на физически лица; стимулиране на включването в дейността по подготовка на артистични продукции на дебютанти и обучителен и менторски процес);

- **програма за възстановяване, разпространение и промотиране на артистични продукции** в града и страната, в това число и на международни копродукции със съпродуцираща организация от София, която да покрива определен брой представления на продукцията в рамките на един сезон;
- **програма за подготвителна фаза за проучване при създаване на артистична продукция или подготовка на изследователски проект** с допустими кандидати физически лица в рамките на екип и независими организации;
- **програма за международни партньорства и копродукции** в областта на танца (резиденции, международни партньорски проекти и артистични копродукции);
- **оптимизиране на програма „Мобилност“**, насочена към: 1. български танцови артисти и специалисти в сферата на съвременния танц за индивидуално участие на международни форуми, фестивали, резиденции и програми за повишаване на професионалната квалификация, 2. участието на международни творци, специалисти и експерти във форуми, фестивали, партньорски проекти и образователни инициативи. Оптимизиране на програмата и предвиждане на възможност за покриване на пътни, разходи за настаняване и дневни разходи. (със сесии 2 пъти в годината);
- **програма за фестивали, форуми, платформи, резиденции, междусекторни и интердисциплинарни проекти;**
- **програма за обучителни и образователни дейности за танцови артисти и специалисти.**

Очаквани резултати:

1. *Преструктуриране на съществуващите финансови инструменти за подкрепа на свободната творческа сцена в София (Столична програма „Култура“) до 2019 г. и разнообразяване на източниците на финансиране, увеличаване на подкрепата за развитието на свободната творческа, в т. ч. и танцова сцена.*
2. *Повишаване на броя и разнообразяване на създадените нови продукции и проекти в областта на съвременния танц и пърформанс, повишаване на тяхното качество.*
3. *Увеличаване на средствата, които градът влага в проекти на свободната танцова сцена, избрани на конкурсен принцип.*
4. *Увеличаване на годишна база чрез процентен коефициент на инвестицията, с която Столична община съфинансира инициативите на свободната танцова сцена и приближаването му до 100% от исканата сума.*

Очаквани дългосрочни ефекти:

1. По-добро институционално и публично разпознаване на съвременния танц и укрепване мястото на свободната танцова сцена в градските културни политики.
2. Навлизане на млади танцови артисти и специалисти, увеличаване на броя на ангажираните в свободната танцова сцена, повишаване на възможностите за кариерно развитие и задържане на талант и професионални екипи.
3. Повишаване на творческия и професионален капацитет на сцената.
4. Достигане на завършен цикъл на представяне и разпространение на продукциите (с гарантиран минимум от 10 публични изигравания за един сезон на съответните продукции в пространства за представяне). Нарастване на броя на представяне на продукции на свободния танц в турне и фестивални участия - извън София и България. Развитие на пазара в свободната танцова сцена, повишаване на търсенето на продукции, дейности и събития, нарастване на публиките и развитие на нови аудитории.
5. Увеличен брой реализирани международни проекти и копродукции и разпознаване на сцената на международната карта като динамично развиваща се със стратегическо място на Балканите. Нарастване на размера на привлечени средства от чуждестранни източници. Засилено участие на свободната танцова сцена в международни копродукции и на международния пазар.
6. Нарастване на видимостта на сцената в местен, национален и международен план и на нейното отразяване в медиите.

Г) Въвеждане на програма за допълващо финансиране на по-големи проекти и на проекти, одобрени по европейски програми или от други чуждестранни донори/ организации/ грантови схеми/ програми с до 50%.

Очаквани резултати:

До 2019 г. реализиране на поне 2 проекта на година по фонда, подкрепени с до 50 000 лв.
До 2023 г. се реализират ежегодно поне 3 проекта с европейско и международно съфинансиране и дофинансиране от страна на Столична община. Реализиране на по-мощабни продукции, развитие на фестивали и партньорски проекти, укрепване на съществуващи мрежи и създаване на нови.

Дългосрочни ефекти:

Увеличаване на привлеченото международно финансиране в сцената и в града. Утвърждаване на свободната танцова сцена като устойчив партньор в европейски мрежи, програми и обмен. Повишаване на професионалния ѝ и организационен капацитет, както и на обхвата на въздействието ѝ в социокултурни процеси в местен, регионален и международен план. Изграждане на видимост и трайно присъствие на свободната танцова сцена на европейската карта.

Д) Въвеждане на програми за дългосрочно подпомагане на дейността на организации, творчески формации и съществуващи пространства в свободната танцова сцена

а) Въвеждане на подкрепа за утвърждаване на организации и творчески формации с продължителност **една година – подкрепа на творческата работа и на структурното развитие на организации, на мениджмънта, администрацията, маркетинга и реализирането на едногодишни програми. Стимулиране в рамките на тази програма превръщането на мениджърски организации в танцови бюра.**

б) Въвеждане на подкрепа за утвърждаване на организации и творчески формации с продължителност **три години – подкрепа на творческата работа и на структурното развитие на организации, на мениджмънта, администрацията, маркетинга и реализирането на тригодишни програми.**

Очаквани резултати:

До 2019 г.: подобряване на управлението, укрепване и утвърждаване на творчески колективи и организации с целогодишна активност и развитие на техните аудитории. Утвърждаване на съществуващи пространства, обслужващи свободната танцова сцена и създаване на възможности за реализиране от тяхна страна на различни видове програми, в това число и съпродуциране на артистични проекти. Поне 1 съществуваща мениджърска/продуцентска организация започва да функционира като танцово бюро. До 2023 г. нарастване на броя на организациите с целогодишна дейност и на броя на танцовите бюра. Увеличаване на броя поддържан постоянен персонал. Увеличение на размера на допълнително привлечени за дейност средства, повишаване на броя на международните инициативи и сътрудничества, развитие на аудитории.

Дългосрочни ефекти:

Стимулиране появата на разнообразни и дългосрочни инициативи в сцената, допринасящи за развитието на столицата като творчески град и за нейната творческа икономика. Създаване на условия за организационно и кариерно развитие в сцената. Стимулиране на културното предприемачество, утвърждаване на продуцентската дейност и развитието на отношенията артист – творчески мениджър/продуцент – публики, които са в основата на стабилна творческа

екосистема. Разкриване на поне 20 нови работни места в сферата на творческия мениджмънт и творческото предприемачество. Създаване на условия за устойчивост на творчески колективи и организации в сцената.

5.2. Развитие на инфраструктура, развитие на творческа среда и публика

А) Инвестиции за създаване на продуциращи центрове, управлявани в партньорство с неправителствения творчески сектор, които предлагат:

а) репетиционни зали, пространства за представяне на продукция на независимия изпълнителски сектор; б) административен, организационен, технически персонал; в) техническо оборудване; г) постоянна програма с фокус съвременни изкуства - продукции, форуми, образователни инициативи, менторски програми и международни платформи и сътрудничества; д) съвременен подход в мениджмънта на съвременните изкуства и подходи за генериране на допълнителни средства за развитие на дейността на центрoвете.

Б) Инвестиции в създаване на база данни за сцената и архив на продукциите, реализирани от свободната танцова сцена.

В) Инициативи за насърчаване на професионалната танцова критика, управлявани в партньорство с неправителствения творчески сектор.

Г) Стартиране на процес за основаване на Център за съвременен танц в партньорство с неправителствения творчески сектор в сферата на съвременния танц.

Очаквани резултати:

1. Създаване на два знакови за столицата продуциращи центъра за съвременно изкуство с присъствие на изпълнителската сцена (в сградата на ОКИ „Средец“ и в сградата на бившата Теплоцентра на НДК)²⁰ до 2019 г. Разкриване на нови работни места, повишаване на процентната заетост на участници в свободната танцова сцена на временни договори. По три премиери годишно, продуцирани или съпродуцирани от всеки от центрoвете. Редовно предлагане на консултативни и образователни инициативи за подобряване на знанията и уменията на любители и професионалисти. Разкриване на нови места за стаж и практика. Постъпателно увеличаване броя на зрителите и ползвателите на центрoвете до пълен капацитет. Създаване на (минимум) един отдел, работещ постоянно за международното сътрудничество в сферата на изпълнителските изкуства.

2. Увеличаване на резидентните програми за български и международни танцови артисти и специалисти.

---

²⁰ Вж. Приложение 1, Раздел 5 „Театър“, с. 20-21.

3. Активно отразяване в специализираната критика, номинации и награди за творчески постижения. Проследим ефект от участия на свободната танцова сцена във фестивали в страната и чужбина.

4. Постепенно увеличаване на размера на допълнително привлечените от центрoвете средства, които се влагат в техните дейности.

5. Създаване на резидентни програми за български и международни артисти във всеки от центрoвете.

Дълготрайни ефекти

Трайно подобряване на условията за творчески процес и представяне на продукции и проекти на свободната танцова сцена. Създаване на устойчиви условия за

професионално и кариерно развитие в нея и развитие на творческото

предприемачество. Създаване на видимост на свободната творческа сцена и

емблематични пространства за съвременни изкуства в София, които повишават имиджа на града и развиват неговия културен капитал. Превръщането на София в

притегателен център за международни продуценти, танцови артисти и

специалисти. Създаване на условия за равнопоставено развитие и участие в

културните процеси на свободната и институционалната творческа сцена.

Развитието на творческия потенциал, организационния капацитет и дейностите на

свободната танцова сцена, нарастването на броя участващи и заети в нея, както и

развитието на нейните публики поставят необходимостта от създаване в града на

отделен Център за съвременен танц до 2023 г.

5.3. Административни мерки. Сътрудничество на свободната танцова сцена с общински институции

А) Дейности, свързани с измерване на ефекти и анализ

- Измерване и анализ на въздействието на свободната танцова сцена.

- Мониторинг на изпълнението на Стратегията и анализ на въздействията от предприетите мерки, изпълняван в сътрудничество с представители на неинституционалния сектор.

Очаквани резултати:

До 2019 г. – събиране на данни и ежегоден анализ на дейностите на свободната танцова сцена, разработване на методи на тяхната оценка и на резултатите от

предприетите от местната власт мерки за нейното подпомагане. До 2023 г. -

достъпен за граждани и организации ежегоден анализ на приноса на свободната

творческа сцена към развитието на творческата икономика на града, данни за

въздействието ѝ върху други сфери и мотивиране на инвестициите на града в нея.

Б) Достъп до общински пространства и инициативи

а) Въвеждане на механизми за улесняване достъпа на свободната танцова сцена до общински пространства със субсидиран наем, културни институти и читалищата за работа на танцови артисти и организации, за осъществяване на програми в сферата на естетическото и културно образование и участие с деца, младежи и любители, хора от различни социални и етнически групи.

б) Въвеждане на механизми, стимулиращи сътрудничеството между свободната танцова сцена и общинската театрална инфраструктура, които да облекчават условията за копродукции, както и достъпа на фестивали и други събития в сцената до нея.

в) За целите на разпространението на продукции на свободната танцова сцена Столична община може да включва в събития от Културния календар (раздел „Събития, организирани от Столична община“) представяне на продукции на свободната танцова сцена. Стимулиране разпространението на продукции в страната и посредством включването в културното сътрудничество с други общини възможности за разпространение на независими продукции, в т.ч. на свободната танцова сцена.

г) Включване на културното образование със средствата на танца в програма „Младежки дейности“ и в Общинската стратегията за развитие на физическото възпитание и спорта като физическа дейност, стимулираща здравословния начин на живот и социалната интеграция, и допускане на организации в сферата на културата и танцовото изкуство, както и танцови школи в нея. Достъп на възможности за съфинансиране по тях на международни партньорски проекти в сферата, финансирани по програмите „Еразъм +“ и насочени към младежки дейности.

Очаквани резултати:

Реформиране на общинските културни институти, обособяване на пространства и програмно време в тях за свободната творческа, в т.ч. и танцова сцена. Реформиране на начина на ползване на общински пространства в София и отстъпването им за целите на свободната творческа, в т.ч. танцова сцена и въвеждане на практиката на субсидирания наем. Трайно подобряване на условията за творчески процес и работа. Включване на класове по съвременен танц за професионалисти и любители в ОКИ. Реализиране на по-мащабни копродукции и събития на свободната танцова сцена с общински театри. По-добро участие на свободната танцова сцена в културни инициативи и политики за сътрудничество на общината. Повишаване на възможностите на специализирани педагози на свободната танцова сцена за работа с младежки групи и използване на потенциала на съвременния танц за развитие на физическата култура и креативност сред младежите.

В) Публичност, реклама, промотиране на локалния и международния пазар

1. Трайни възможности за рекламиране на събития на свободната танцова сцена в общинска рекламна и информационна инфраструктура в градското пространство.
2. Създаване и поддържане на онлайн информационни платформи и професионална критическа платформа, онлайн платформа за аудио-визуален архив.
3. Развиване на онлайн платформата ArtSofia с регулярно анонсиране, представяне и отразяване на събития от столичната свободна творческа със секция танц.
4. Създаване на механизми за по-ефективно представяне и промотиране на свободната сцена в областта на съвременния танц и пърформанс на международния пазар. Като резултат те могат да включват дейности като: изготвяне от специалисти на годишна база информационни брошури на български и английски език за дейностите на свободната танцова сцена – онлайн или печатно издание с представяне на артисти, продукции, проекти, отзиви; съдействие при осъществяването на международни контакти и обмен; съдействие при организирането на събития, представящи свободната танцова сцена пред международни специалисти, продуценти и публики; поддържане на информационна платформа на български и английски език, представяща столичната творческа сцена, в т.ч. и танцова.

Очаквани резултати:

Продължаване на добрата практика Столична община да предоставя рекламна инфраструктура в града за събития на свободната сцена. Създаване до 2018 г. на онлайн платформа, предоставяща актуална информация за събитията и участниците в свободната творческа сцена в града, както и 1 интердисциплинарна онлайн платформа за професионална критика и подпомагане на тяхното поддържане, както и подкрепа за създаване и поддържане на онлайн платформа, предоставяща аудио-визуален архив на актуалните случвания в свободната танцова сцена. Създаване до 2018 г., поддържане и управление съвместно с независимия сектор в културата и изкуствата на Офис за международно сътрудничество на творческата сцена в София.

Очаквани дългосрочни ефекти:

Подобряване на видимостта на свободната творческа, в т.ч. танцова сцена в града и повишаване на информираността за нея. Развитие на критическия дискурс и познанието на процесите в съвременните изкуства, стимулиране на културното участие на жителите на града. Повишаване на видимостта и информираността за творческата сцена на София в чужбина, активизиране на международния обмен и на участието на сцената на международния пазар на изкуствата.

Г) Образование и културно образование

а) Организиране в партньорство с университети и академии на обучителни програми по културен и творчески мениджмънт, маркетинг и развитие на публики.

б) Подпомагане на междусекторни сътрудничества с основни и средни училища и висши образователни институции на територията на града за целите на формалното и неформално образование по съвременен танц; насърчаване на професионалната подготовка и квалификация на специализирани педагози посредством сътрудничество с международни организации, школи, образователни и др. институции с развит опит в тази сфера; стимулиране сътрудничеството с образователни практики, инициативи и организации, представляващи различни уязвими социални групи.

Очаквани резултати:

Продължаване и развитие на Академията за културен мениджмънт и стимулиране на включването в нея на експерти и участници от свободната танцова сцена. Създаване до 2019 г. на Международна академия за съвременен танц с водещо значение на балканския регион. Навлизане на танцови артисти и педагози в училище и разработване на специални програми за обучение по танц за деца и подрастващи. Реализиране на поне 2 програми на година в сферата на културното образование и привличане на нови добре подготвени педагози в него. Стимулиране развитието на танцовите школи в града.

Очаквани дългосрочни ефекти:

Повишаване на професионалния капацитет на сцената и подготовка на ново поколение културни мениджъри. Превръщане в София в генератор и разпространител на нови идеи, артистични практики и образователни формати, привличане на нови ресурси и капацитет в образованието по танц. Повишаване на творческия потенциал на свободната танцова сцена и утвърждаването ѝ като значим фактор в образованието в сферата в местен, национален, регионален и международен план. Повишаване значението на съвременни форми в танца като културна практика за културното участие и повишаване качеството на живот на различни общности и социални групи в града.

6. Прогнозна финансова рамка по част от мерките, предложени от Стратегия за развитие на свободната творческа сцена, раздел „ТАНЦ“:

По мярка 5.1. Б) Увеличение на бюджета за свободната танцова сцена в рамките на Културния календар

2017 – 2019 г.: 80 000 лв.

2020 – 2013 г.: 150 000 лв.

5.1. В) б) Програма за производство и създаване на артистични продукции от свободната танцова сцена (съвременен танц и пърформанс):

2017 – 2019 г.: 80 000 лв.

2020 – 2023 г.: 150 000 лв.

- **Програма за дебюти:**

2017 – 2019 г.: 30 000 лв.

2020 – 2023 г.: 45 000 лв.

- **Програма за възстановяване, разпространение и промотиране на артистични продукции:**

2017 – 2019 г.: 30 000 лв.

2020 – 2023 г.: 45 000 лв.

- **Програма за подготвителна фаза за проучване при създаване на артистична продукция или подготовка на изследователски проект:**

2017 – 2019 г.: 15 000 лв.

2020 – 2023 г.: 25 000 лв.

- **Програма за международни партньорства и копродукции:**

2017 – 2019 г.: 80 000 лв.

2020 – 2023 г.: 140 000 лв.

- **Програма „Мобилност“:**

2017 – 2019 г.: 30 000 лв.

2020 – 2023 г.: 45 000 лв.

- **Финансиране на форуми, фестивали (извън Културния календар), платформи, резиденции, междусекторни и интердисциплинарни сътрудничества:**

2017 – 2019 г.: 75 000 лв.

2020 – 2023 г.: 90 000 лв.

- **Програма за обучителни и образователни дейности за танцови артисти и специалисти:**

2017 – 2019 г.: 50 000 лв.

2020 – 2023 г.: 80 000 лв.

По мярка 5.1. Г) **Въвеждане на програма за допълващо финансиране на по-големи проекти и на проекти, одобрени по европейски програми и други международни програми с до 50%:**

2019 г. - 2023: 150 000 лв.

По мярка 5.1. Д) Въвеждане на **програми за дългосрочно подпомагане на дейността на организации и творчески формации** в свободната танцова сцена:

а) едногодишни субсидии: от 2018 г.: 80 000 лв.

б) 3-годишни субсидии: 2019 г.: 90 000 лв. (на година); 2021 – 2023 г.: 120 000 лв. (на година).